

LỚP BÒ SÁT

Bài 38

THẦN LẦN BÓNG ĐUÔI DÀI^(*)

I - ĐỜI SỐNG

Thần lằn bóng đuôi dài, ưa sống ở những nơi khô ráo và thích phơi nắng, có tập tính bò sát thân và đuôi vào đất. Chúng bắt mồi về ban ngày, chủ yếu là sâu bọ. Chúng thở bằng phổi. Trú đông trong các hang đất khô. Thần lằn bóng đuôi dài vẫn còn là động vật biến nhiệt.

Thần lằn đực có 2 cơ quan giao phối. Trứng được thụ tinh trong ống dẫn trứng của thần lằn cái. Thần lằn cái đẻ từ 5 – 10 trứng vào các hốc đất khô ráo. Trứng có vỏ dai và nhiều noãn hoàng. Thần lằn mới nở đã biết đi tìm mồi (sự phát triển trực tiếp).

▼ So sánh đặc điểm đời sống của thần lằn bóng đuôi dài với ếch đồng.

II - CẤU TẠO NGOÀI VÀ DI CHUYỂN

1. Cấu tạo ngoài

Thần lằn bóng đuôi dài (hình 38.1) có bốn chi ngắn, yếu với năm ngón chân có vuốt. Da khô có vảy sừng bao bọc. Cổ dài nên đầu có thể quay về các phía, mắt có mi cử động, màng nhĩ nằm ở trong hốc tai ở hai bên đầu.

Hình 38.1. A – Thần lằn bóng ; B – Ngón chân có vuốt.

(*) Ở Việt Nam còn có thần lằn bóng hoa có hình dạng và hoa văn gần giống với thần lằn bóng đuôi dài, song đẻ con (hiện tượng noãn thai sinh : phôi phát triển trong trứng nhờ noãn hoàng. Trước khi đẻ, trứng nở thành con, nên khi đẻ là đẻ ra con).

▼ – Quan sát hình 38.1, lựa chọn những câu trả lời thích hợp để điền vào bảng sau :

Bảng. Đặc điểm cấu tạo ngoài của thằn lằn bóng đuôi dài thích nghi với đời sống ở cạn

STT	Đặc điểm cấu tạo ngoài	Ý nghĩa thích nghi
1	Da khô, có vảy sừng bao bọc	
2	Có cổ dài	
3	Mắt có mi cử động, có nước mắt	
4	Màng nhĩ nằm trong một hốc nhỏ bên đầu	
5	Thân dài, đuôi rất dài	
6	Bàn chân có năm ngón có vuốt	

Những câu lựa chọn

- A. Tham gia di chuyển trên cạn ; B. Động lực chính của sự di chuyển ; C. Bảo vệ màng nhĩ và hướng các dao động âm thanh vào màng nhĩ ; D. Bảo vệ mắt, có nước mắt để màng mắt không bị khô ; E. Phát huy vai trò các giác quan nằm trên đầu, tạo điều kiện bắt mồi dễ dàng ; G. Ngăn cản sự thoát hơi nước của cơ thể.

– Thảo luận nhóm : Dựa vào 6 đặc điểm cấu tạo ngoài của thằn lằn bóng nêu ở bảng trên, hãy so sánh với đặc điểm cấu tạo ngoài của ếch đồng để thấy thằn lằn bóng thích nghi hoàn toàn với đời sống ở cạn.

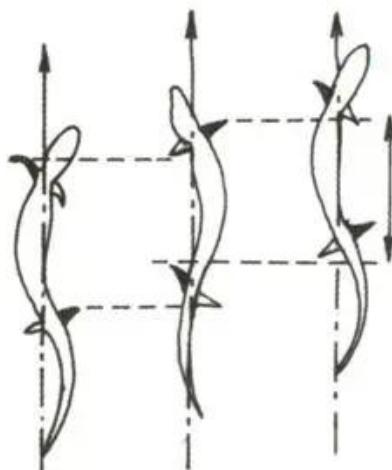
2. Di chuyển

■ Khi di chuyển thân và đuôi thằn lằn uốn mình liên tục. Sự co, duỗi của thân và đuôi với sự hỗ trợ của chi trước, chi sau (cả hai còn ngắn, yếu) và vuốt sắc của chúng tác động vào đất làm con vật tiến lên phía trước.

Hình 38.2 minh họa động tác thân và đuôi của thằn lằn bò trên mặt đất ứng với thứ tự của chi trước và chi sau giống như người leo thang.

Hình 38.2. Các động tác của thân, đuôi và chi của thằn lằn khi di chuyển trên mặt đất

- ◀ Chân cố định vào đất
- ◀ Chân di động kéo con vật về phía trước
- ↑ Đoạn đường đang di chuyển
- ↑ Hướng di chuyển của thằn lằn

Thằn lằn bóng đuôi dài có cấu tạo ngoài thích nghi với đời sống hoàn toàn ở cạn. Da khô có vảy sừng ; cổ dài, mát có mi cù động và tuyến lệ ; màng nhĩ nằm trong hốc tai. Đuôi và thân dài ; chân ngắn, yếu, có vuốt sắc. Khi di chuyển thân và đuôi tì vào đất cù động uốn liên tục, phối hợp với các chi làm con vật tiến lên phía trước.

Câu hỏi ?

1. Hãy trình bày đặc điểm cấu tạo ngoài của thằn lằn thích nghi với đời sống hoàn toàn ở cạn so với ếch đồng.
2. Miêu tả thứ tự các động tác của thân và đuôi khi thằn lằn di chuyển, ứng với thứ tự cử động của chi trước và chi sau. Xác định vai trò của thân và đuôi.

Em có biết ?

– Cách bắt mồi : Đa số các loài thằn lằn tích cực săn mồi. Con mồi thường nhỏ, nên tốc độ tiêu hoá con mồi nhanh, do đó phải có mồi thường xuyên. Ngược lại, đa số rắn, đặc biệt rắn độc, chuyên rình mồi, mai phục, đợi con mồi đến đúng tầm là đớp. Đối với những loài này, con mồi thường lớn và thời gian tiêu hoá kéo dài, như đối với trăn khoảng 8 – 10 ngày trong mùa nóng và hơn 1 tháng trong mùa lạnh.

– Khả năng nhịn đói : Thằn lằn nhịn đói kém, khả năng ăn nhiều trong một lúc cũng kém, chúng phải tích cực đi bắt mồi thường xuyên, nên không lúc nào uể oải, kém hoạt động. Còn các loài trăn, rắn có thể nhịn đói trong một thời gian dài, song lại có khả năng ăn nhiều trong một lúc, khi nhịn ăn thì uể oải. Trăn mắt võng nhịn ăn được 2 năm rưỡi, một con trăn mốc dài 4,2m trong 24 giờ đã nuốt xong 4 con dê nặng khoảng 5,5 – 8,5kg.